

УДК 7.05 : 766 : 003.07

Храмова-Баранова О. Л.Черкаський державний
технологічний університет**ГРАФІЧНИЙ ШРИФТОВИЙ ДИЗАЙН:
ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ**

Храмова-Баранова О. Л. Графічний шрифтовий дизайн: естетичні аспекти. В статті, на основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення висвітлюється значення нової типографіки як графічного шрифтового дизайну в проектуванні візуального художнього образу. Сучасна типографіка — це комунікативне явище, приклади якої спрямовані на вербальне й невербальне спілкування автора з глядачем, а нова типографіка — це етап в розвитку шрифтового мистецтва, визначений і запропонований Яном Чихольдом.

Ключові слова: нова типографіка, шрифтовий дизайн, візуальний художній образ.

Храмова-Баранова О. Л. Графический шрифтовой дизайн: эстетические аспекты. В статье, на основе анализа документальных материалов и их обобщения, показывается значение новой типографики как графического шрифтового дизайна в проектировании визуального художественного образа. Современная типографика — это коммуникативное явление, примеры которого направлены на вербальное и невербальное общение автора со зрителем, а новая типографика — это этап в развитии шрифтового искусства, предложенный Яном Чихольдом.

Ключевые слова: новая типографика, шрифтовой дизайн, визуальный художественный образ.

Khramova-Baranova E. Features of becoming of national style are in the Ukrainian art of beginning of XX age. A question of national consciousness is one of actual and urgent and his decision is impossible without the study of the best standards of material and spiritual culture of our country. National style characterizes the artistic phenomena of folk and professional art, and work of artists has a ponderable value and can decide the aesthetic aspects of questions of visual culture of Ukraine. The specific of exceptional nature of cultural values of Ukraine the scientists of our state and other countries engaged in. On the problem of national character of culture, her style attention was accented as early as activity of Society of the name of T. Shevchenko in Lviv and Ukrainian artistically-architectural separation of artistic group in Kharkiv. National conception became one of leading in the Ukrainian artistic culture of period of modern, forming of that coincides with beginning of XX of century. For example, first, who realized the idea of Ukrainian national style in architecture, leaning on traditions of folk building and decorative art of Ukraine, there was Vasyl Krichevski, and in painting is O. Murashko.

Oleksandr Murashko — one of the first artists in Ukraine, that in XX of century began the searches of new-style, and after him already there were O. Exter, H. Narbut, M. Boichuk et al. Before First world war in printing a wide discussion developed in relation to the ways of development of national idea in Ukraine, where the

well-known Ukrainian cultural workers were involved, such as: G. Lukomski, M. Noviski. Their idea met in that the future of Ukrainian style must be based on bargee traditions. Different looks in relation to the ways of development of national fine art in 1910th were determined in the choice of him stylish sources of M. Boichuk, H. Narbut (Ukrainian baroque).

School of M. Boichuk, that left deep track in folk trades art of Ukraine, became the prominent artistic stage. A high artistic level was attained student M. Boichuk: V. Sedliar, I. Padalka et al. For years teaching M. Boichuk entered the methodology became basic principles of that : common capture by all technicians, study of the stages of development of types of art, question of national style, organic construction of work and understanding of importance of basic idea of work. These basic postulates are now used in leading artistic and designer schools. The totalitarian mode destroyed practically all works of M. Boichuk and his students, but the personal courage of people that aimed by the cost of life and to save freedoms even little works of large master stands after every stored work.

Heorhij Narbut, that managed the work to change imagination about the place of the Ukrainian book graphic arts in cultural life of society, became pride of Ukraine and Ukrainian art. From the first days of becoming of the young Ukrainian state an artist took part in creation of money signs, brands, national emblem and printing of Ukraine. He combined this laborious labour with illustration of books and magazines, creation of graphic compositions. Being the chancellor of Academy, H. Narbut founded the workshop of sculpture and signed the project of opening of polydiene separation. In independent Ukraine heraldry and types of Heorhij Narbut again took the prominent place in all spheres of life of country.

National style also can be brightly presented in the different thematic groups of postals, namely: biblical plots (postals after religious subjects: offenses of icons, biblical legends); soldiery and political postals (where the glorified warriors, willingness to protect native land, are, victory battles and others like that); to the state symbolics (offenses of Ukraine, brave cossack, well-known historical figures). In majority it is graphic images. Also national style is presented by ethnographic subjects (folk traditions and humorous postals). Among many postals that is sanctified to this subjects, it is possible to distinguish greeting-cards that were worked out by the artists of O. Kulchiska and S. Gordinskij.

Using folk reasons, an artist combined them in a certain sequence, that gave the impression of integral рисунок as a result, where decorative registration complements perception of realistic plot. Postals to the Ukrainian folk songs from the water-colours of A. Jdaha have a ponderable cultural, scientific value, as after them it is possible to study ethnography of Ukraine and her folk folklore. A. Jdaha right through life gave to the study of Ukrainian folk and on their basis created own. A. Jdaha worked out plenty of sketches of interiors and furnitures that is executed in style of the Ukrainian baroque also.

A creative inheritance of artist is a ponderable contribution to the national fine art, in the visual culture of Ukraine. Case from O. Murashko, G. Narbut, M. Boichuk, A. Jdaha et al is confirmation of that, how small we respect the Ukrainian patriots of the past, due to that there is perceptible cultural and creative potential of Ukraine.

Keywords: new tipografik, type design, visual image.

Постановка проблеми. Сучасна типографіка — це комунікативне явище, приклади якої спрямовані на вербальне й невербальне спілкування автора з глядачем. Приклади цього напрямлення походять ще з давніх часів використання буквиці в рукописних, друкованих текстах і до дизайну сучасних видань: книжок, журналів, енциклопедій тощо. Нарівні з прийомами класичної типографіки використовуються прийоми нової типографіки, яка має свої засоби вираження, намагаючись суб'єктивно та емоційно відобразити конкретну задачу, створити образ.

Актуальність роботи полягає в необхідності висвітлення значення нової типографіки як графічного шрифтового дизайну в проектуванні візуального художнього образу. Недостатня вивченість становлення і розвитку типографіки, її вагомості значення визначають актуальність теми.

Зв'язок із науковими і практичними завданнями. Стаття виконана в межах плану науково-дослідних робіт кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету (план наукової роботи кафедри дизайну на 2015–2016 навчальний рік, протокол № 1 від 28.08.2015 р.).

Аналіз останніх досліджень. Для дослідження поставленої в статті проблеми необхідно проаналізувати вплив нової типографіки на створення художнього образу в проектуванні. На сьогоднішній день мало досліджень з цього питання, але є значний доробок у вітчизняних мистецтвознавців, зокрема в дисертаціях Т. Іваненко, В. Криштопайтіс, О. Яремчук тощо [1]. Також, деякі питання висвітлені К. Баштиревою в магістерській роботі «Засоби графічної виразності нової типографіки в дизайні книги (кінець ХХ — початок ХХІ століття)» під керівництвом О. Л. Храмової-Баранової.

Мета статті: дослідження і аналіз становлення і розвитку нової типографіки як комунікативного явища, що надасть можливість більш спрямовано вербально і не вербально спілкуватися автору з глядачем. А також довести, що нова типографіка — це визначний етап в розвитку типографського мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова типографіка набуває розвитку починаючи з 1914 р., коли на виставці «Бугра» в 1914 р. і на міжнародній виставці книжкового оформлення в Лейпцизі в 1927 р. досяг найвищого і остаточного успіху напрямок, яке базувалося на наслідуванні історичних шрифтів. Цей рух почався з шрифту Тріаном, розробленого Віейнком. Типографіка — один з фундаментів графічного дизайну, розвиток якого залежить від експерименту, і деякі аспекти цієї проблематики викладені в працях Яна Чихольда, Еріка Шпікермана та ін. Наприклад, Пітер Біляк в своїй праці ґрунтовно проаналізував експериментальну типографіку та навів приклади європейського графічного дизайну, які можна назвати експериментальними. Про історію розвитку експериментів в типографіці йдеться в роботах П. Шоу, Л. Соннолі, де аналізується хронологія різних новітніх прийомів дизайнерів у ХХ ст. Типографіка, за словами В. Киричевського, є графічним оформленням друковано-

го тексту за допомогою набору і верстки (монтажу), проектування чи моделювання вигляду твору [2–3]. Опираючись на праці Я. Чихольда, зокрема «Нова типографіка» (1928) та ін., проаналізовано базові принципи типографіки модернізму, які вплинули на визначення і конкретизацію засобів графічної виразності нової типографіки в дизайні книги. Визначено коло питань щодо нової типографіки, якими займалися В. Баумайстер, Й. Мольцан та інші.

«Нова типографіка» Я. Чихольда стала маніфестом сучасної типографіки. Понад сорок років він працював в книжковій справі, почав з руйнування застарілих ідей і досяг значних результатів. Чихольд спроектував величезну кількість швейцарських та англійських видань і його праця допомагає зрозуміти, чому так багато книг виглядають не естетично, і по-справжньому оцінити рідкісні, досконало виконані видання. З визначень і їх аналізу можна зробити висновок, що типографіка — це більше, ніж засіб для написання або набору тексту, це одна з форм букви, якою можна виразити ідею, емоції. Незважаючи на велику кількість виразних засобів і технологій, типографіка багато в чому залишається сутністю графічного дизайну.

Наприклад, експеримент «зроблено руками» з власної ініціативи поставила Тянь-Мін Ляо, художниця з Нью-Йорка. Типографічний експеримент Тянь-Мін Ляо полягав у тому, щоб нанести окремі елементи букв на руки темною фарбою і за допомогою жестів створити з окремих фрагментів спочатку велику літеру, а потім і рядкову. Тянь-Мін створила 26 комплектів написання букв і знятий матеріал перетворила у GIF-зображення та зробила відео. Цей експеримент було б цікаво відтворити і щодо кириличного алфавіту, адже при подібних експериментах типографіка виходить за рамки звичного всім друку, статички. Сучасні технології відкривають нові горизонти для експериментів в різних галузях дизайну, зокрема типографіки. Нові ідеї втілюються в життя, змінюють одна іншу, а це, в свою чергу, є рушійною силою для розвитку графічного дизайну.

Багато зразків шрифтових композицій, а також наукові обґрунтування мистецтва шрифту та оформлення книги надається в праці А. Капра «Естетика мистецтва шрифту» [4]. У праці Н. Таранова «Художньо-образна виразність шрифтів» надано розгорнуту інформацію про основні види, поняття, терміни, що застосовуються в теорії шрифту, розкрито поняття образності шрифту, на ілюстрованих прикладах показані варіанти симбіозу шрифту та зображень, фактори, що поєднують ці елементи в єдине ціле [5]. В праці Д. Фелічі розглянуто естетичні принципи вибору та застосування шрифтів для друкованої продукції та екранного подання, що підтримуються безліччю відомостей, правил, тонкощів в описі технічних прийомів професійної комп'ютерної верстки, яка відповідає сучасним стандартам [6]. В праці В. Єфімова «Величні шрифти. Шість з тридцяти» йде мова про те, що серед сотень існуючих шрифтів є кілька найбільш поширених, що зробили серйозний вплив на подальшу

шрифтову ситуацію. Це шрифти, без яких важко уявити сучасну типографіку і в цілому навколишнє графічне середовище. Перший, у серії з п'яти альбомів, присвячений таким шрифтам як: Гарамон, Баскервіл, Бодон, акцидентий-гротеск, футуро, Рокуелл. В основі текстів альбому лежать матеріали, підготовлені автором в процесі викладання основ шрифту у Вищій академічній школі графічного дизайну [7]. У праці О. Королькової «Жива типографіка» викладено основні правила і закономірності типографіки, як мистецтва розташування набірної матеріалу на площині аркуша. Розглянуто історію і класифікації набраних шрифтів та основні принципи їх підбору і застосування [8]. В дисертації Т. Іваненко «Художньо-образні особливості формоутворення акцидентного шрифту» доводиться, що комунікативне мистецтво не тільки оперує, а й функціонує знаками і символами. В дослідженні О. Яремчук «Композиційні засади дизайну аркушевих шрифтових видань», вказується, що типографіка не тільки є процесом організації окремих шрифтових знаків у композицію, а й створення образів. В дисертаційному дослідженні В. Криштопайтіс «Класична типографіка друкованих видань в умовах цифрового набору: функціональні та естетичні аспекти» наголошується, що типографіка пов'язана з графічним оформленням тексту і формує вигляд видання [1].

Збірник науково-дослідних праць та навчально-методичних матеріалів «Від психології побутового шрифту до графічної археології» об'єднав п'ятьох збирачів графічних прийомів міського сьогодення — О. Флоренську, Ю. Гулітова, Ю. Молдовця, О. Шагапова і М. Харшака. Будучи представниками різних наукових шкіл, ці дослідники міського середовища об'єднані спільністю поглядів про роль «побутового шрифту» у сучасній культурі. Збірник повною мірою розкриває еволюцію дослідницьких позицій у розгляді побутового шрифту з моменту виникнення інтересу до цього явища в кінці 1980-х рр., під час розквіту художньої групи «Митьки» до сьогодення, коли напрям «Графічної археології» активно вводиться в навчальний процес графічних кафедр вузів [9]. В дисертації О. Ващук «Швейцарська школа графічного дизайну як явище проектної культури ХХ ст.» аналізуються такі аспекти як генезис і розвиток теоретичних принципів нової типографіки в Німеччині, становлення і розвиток швейцарської школи графічного дизайну 1930–1960-х рр. та «нова хвиля» швейцарського графічного дизайну 1970–1980-х рр. [10]. На підставі аналізу дослідження О. Ващук, можна зазначити, що художні аспекти нової типографіки, яка вплинула на етап становлення швейцарської школи, перебували в тісному взаємозв'язку з напрямками сучасного абстрактного мистецтва і творчими течіями ХХ століття. Так, найбільш значущі для формування школи були мистецькі програми функціоналізму, супрематизму, конструктивізму.

На сучасному етапі розвитку типографіки дизайнери керуються тими ж міркуваннями що й раніше, шрифти із насічками виділяються в заголо-

вках. Існує багато аргументів на користь використання їх в основному тексті, зокрема те, що насічки мають здатність направляти читача і мають легку для читання структуру. Частим прийомом сучасної типографіки є використання в якості головного шрифту нестандартних гарнітур, як для основного тексту, так і для заголовків. Ця зміна доводить, що типографіка стала вагомим компонентом створення унікального дизайну. Сучасні типографічні роботи виконуються в різних стилях, а також для їх виконання використовують різноманітні форми і матеріали, наприклад, типографіка, побудована з певних об'єктів, виглядає дуже незвично і привертає увагу, а використання градієнтів та візерунків робить роботу стильною і творчою.

Висновки і перспективи. Здійснивши аналіз окремих етапів становлення і розвитку нової типографіки, встановлено, що нова типографіка, як комунікативне явище, надасть можливість більш спрямовано вербально і невербально спілкуватися автору з глядачем, в ясній і цікавій формі доносити до глядача чи читача певну інформацію. Означено, що на особливості становлення нової типографіки вплинули такі течії як дадаїзм, безпредметний живопис і конструктивізм, а до послідовників Яна Чихольда можна віднести Е. Рудера, Е. Шпікермана, Г. Байера, Г.Любаліна, Т. Іваненко, В. Криштопайтіс, О. Яремчук та ін. Перспективи подальшого дослідження направлені на розробку формування навчально-методичної бази формування нової типографіки в Україні як етапу в розвитку типографського мистецтва.

Література:

1. Іваненко Т. О. Художньо-образні особливості формоутворення акцидентного шрифту: автореф. дис. ... канд. мист.: 05.01.03 / Іваненко Т. О. — Харків, 2006. — 22 с.; Яремчук О. Композиційні засади дизайну аркушевих шрифтових видань: автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.07 / Яремчук О. — Харків, 2012. — 20 с.; Криштопайтіс В. В. Класична типографіка друкованих видань в умовах цифрового набору: функціональні та естетичні аспекти: автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.07 / Криштопайтіс В. В. — Харків, 2012. — 20 с.; Баштирева К. Магістерська робота «Засоби графічної виразності нової типографії в дизайні книги (кін. ХХ — поч. ХХІ ст.) / Баштирева К. — Черкаси, 2015. — 149 с.
2. Чихольд Я. Новая типографика. Руководство для современного дизайнера / Я. Чихольд; [пер. Л. Якубсона]. — М.: Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2011. — 244 с.; Чихольд Я. Образцы шрифтов. Руководство с примерами шрифтов для дизайнеров, графиков и т. д. / Я. Чихольд; [пер. Л. Якубсона]. — М.: Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2012. — 248 с.; Киричевский В. Типографика в терминах и образах / В. Киричевский. — М.: Изд-во «Слово», 2000. — 144 с.
3. Рудер Э. Типографика / Э. Рудер. — М., 1982. — 228 с.
4. Капр А. Эстетика искусства шрифта / А. Капр. — М.: Книга, 1979. — 124 с.
5. Таранов Н. Н. Художественно-образная выразительность шрифтов / Н. Н. Таранов. — Волгоград: Перемена, 2000. — 168 с.
6. Феличи Д. Типографика: шрифт, верстка, дизайн / Д. Феличи; [пер. с англ. и коммент. С. И. Пономаренко]. — СПб.: БХВ-Петербург, 2004. — 496 с.
7. Ефимов В. Великие шрифты. Шесть из тридцати / В. Ефимов. — М.: Паратаип, 2006. — Кн. 1: Истоки. — 186 с.
8. Королькова А. Живая типографика / А. Королькова. — М.: ImdexMarket, 2007. — 224 с.
9. От психологии бытового шрифта к графической археологии / [М. Харшак и др.]. — СПб.: Littera Scripta, 2006. — 160 с.
10. Ващук О. А. Швейцарская школа графического дизайна: автореф. дис. ... канд. искусств.: 17.00.06 / Ващук О. А. — СПб., 2008. — 22 с.